

معرفی چند اثر راجع به حقوق آفرینشهای فکری

محمد حسن عرب اسدی

اشاره: فعالیت عقلاتی و فکری از مشخصه‌های بارز آدمی است که نوع علاقه‌مندانه و ابتکاری آن ارزشی مضاعف دارد. بشر امروز به کمک همین نوع تفکر توانسته است، تغییرات گوناگون و پرشمیری را برای تأمین رفاه و تسهیل امور ایجاد کند. از آنجا که محصولات این فعالیتها نمود عینی و مجسم هم دارند، در مقام مبادله و میراث داری قرار می‌گیرند و به همین دلیل حقوقی را از آن آفرینندگان خود می‌کنند و با اینکه از به رسمیت شناختن این حقوق زمان زیادی نمی‌گذرد، اهمیت آنها موجب اشاعه سریعشان شده و حقوقدانانی را به مطالعه بیشتر و عمیقتر آنها واداشته است. در این نوشته چند اثر فارسی و عربی که در این باره نگارش یافته، معرفی می‌شود.

۱. منابع فارسی

حقوق پدید آورندگان نرم افزار (تدوین دبیرخانه شورای عالی انفورماتیک کشور؛ انتشارات مرکز مدارک اقتصادی - اجتماعی و سازمان برنامه و بودجه: تهران، آبان ۱۳۷۳).

این اثر حاوی گزارش مراحل اجرایی تهیه «لایحه قانون حمایت از حقوق پدید آورندگان نرم افزارهای کامپیوتری» است و در آن ضمن بحث درباره مفاهیم مورد استفاده در حق تکثیر نرم افزار، مطالب زیر نیز آمده است: جایگاه نرم افزار در نظام توسعه اقتصادی - اجتماعی؛ تجزیه و تحلیل تطبیقی مالکیت معنوی (فکری) از جنبه حقوق داخلی و بین‌المللی؛ ضوابط و اقدامات قانونی مورد نیاز برای حمایت از پدید آورندگان نرم افزار در کشور (همراه با قوانین حمایت از

حقوق مؤلفان)؛ ترجمه آثار؛ حق علائم و اختراعات؛ گزارشهای مربوط به نظرخواهی از صاحب نظران؛ پیش نویس لایحه فوق؛ دستورالعمل اجرایی صدور گواهی؛ مرور برخی شکایات راجع به حقوق نرم افزاری؛ پرسش و پاسخهای کارشناسی؛ و ترجمه برخی گفتگوهای مربوط.

حقوق اموال (دکتر محمد جعفر جعفری لنگرودی؛ انتشارات گنج دانش: تهران، ۱۳۵۶).

در فصل اول این کتاب درباره مالکیت مطالب مبسوطی وجود دارد و در آن از مالکیت ادبی و هنری سخن گفته شده و برای این دو، اصطلاح «آفرینه ادبی» و «آفرینه هنری» پیشنهاد شده است. همچنین ضمن بحث درباره حقوق (توانه‌ها) آفرینه‌ها و ماهیت و انواع آنها و نمونه

المللی حق مؤلف پرداخته است و در فصل چهارم پس از ذکر مقدمه‌ای در مورد تاریخ حق مؤلف در ایران و تعریف اثر و مؤلف، به نقد طرح تهیه شده پیرامون حمایت از حقوق مولفان پرداخته شده و لایحه پیشنهادی دولت وقت نیز نقادی شده است. کتاب با ارائه طرح پیشنهادی مؤلف پایان می‌یابد.

حق مؤلف در حقوق ایران و تطبیق بین سیستم حقوق ایران و فرانسه (عباس سعیدی فر، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی: تهران، ۱۳۶۲).

در این تحقیق که حاوی یک مقدمه و پنج فصل است ابتدا سابقه تاریخی حق مؤلف، تعریف مؤلف و اثر و ضابطه تشخیص هر یک، آثار مورد حمایت و انواع اصلی و اشتقاقی اثر، اشخاص مورد حمایت و چگونگی تشخیص آنها و طریق انتساب اثر و صاحبان مشترک پدیدآورنده اثر بیان شده و سپس حقوق پدیدآورندگان اثر و ماهیت حقوقی حق مؤلف مورد بررسی قرار گرفته و بعد از آن عقاید مربوط و نیز اقسام حق مؤلف مانند حق معنوی مؤلف در زمان حیات و مرگ و همینطور حق مادی (مالی) مؤلف مانند حق تکثیر، حق نمایش و حق تعقیب مورد اشاره قرار گرفته است. در بخش دیگر این پایان‌نامه سازمانهای مدافع و کارگزار حق مؤلف و قراردادهای مربوط مانند قرارداد چاپ و نمایش بیان شده‌اند. فصل چهارم نیز به طور کلی مربوط به تخلفات و مجازاتهای مربوط به حق مؤلف است. حقوق بین‌المللی مالکیت ادبی و هنری و کنوانسیونهای منعقد شده، از جمله معرفی کنوانسیون برن و ژنو (تجدید نظر شده در پاریس) فصل آخر این پایان‌نامه را تشکیل می‌دهد. در پایان مطالب نیز مؤلف به ذکر نتایج پرداخته و پیشنهادهای خود را مطرح کرده است.

آفرینه‌های مورد حمایت و شرایط هر یک و نیز اشخاص مورد حمایت، نظریات مؤلف در مورد قانون حق مؤلف ایران نسبت به حمایت از آثار شفاهی بیان شده است.

حقوق ادبی و هنری (شیرین عبادی: انتشارات روشنگران: تهران، ۱۳۶۹).

مؤلف این اثر ضمن ذکر کلیاتی راجع به علم حقوق از قبیل معانی، اوصاف، تقسیمات، منابع و قلمرو آن، به بیان مطالبی درباره مطبوعات، نویسندگان مطبوعاتی، وسایل ارتباط جمعی، توزیع و فروش نشریات و آگهی تبلیغات پرداخته است و در دو فصل، مالکیت ادبی و هنری، ترجمه و تکثیر کتب و نشریات و آثار صوتی، قوانین داخلی مربوط را مورد بررسی قرار داده و سپس مطالبی را درباره معرفی مترجم رسمی، فعالیت سینمایی، شرایط و ضوابط سالنهای تئاتر و نمایش فیلم، آثار ملی، آموزشگاههای هنری و نحوه استخدام کشوری بیان کرده است.

حق مؤلف و حقوق تطبیقی (محمد مشیریان، پایان‌نامه دوره دکتری، دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران: اردیبهشت ۱۳۳۹).

در فصل اول این رساله درباره مفهوم حق و ماهیت آن، معنی مؤلف و اثر او، اقسام و اوصاف حقوقی اثر، مدت حمایت و نحوه ثبت و تسلیم و ابداع اثر، حقوق ترجمه و تبدیل و اقتباس و مقررات مدنی و جزایی و رویه قضایی مربوط به حقوق مولفان بحثی مبسوط ارائه شده است. در فصل دوم مطالعه‌ای تطبیقی در مورد شناسایی مؤلف، ماهیت حق، تعریف اثر و مدت حمایت آن، نحوه انتقال اثر و چگونگی ورود آن به اموال عمومی و ملی به عمل آمده است. فصل سوم، فقط به جنبه‌های بین

حق مؤلف و کنوانسیونهای بین المللی (هوشنگ صادقی تهرانی، پایان نامه کارشناسی ارشد، دوره مدرسی دانشگاه تربیت مدرس: تهران، ۱۳۶۷).

این پایان نامه در دو بخش و یک مقدمه تنظیم شده است. بخش اول به وضعیت حق مؤلف در ایران اختصاص دارد که در آن ضمن بررسی تاریخچه، تعاریف، بررسی نظریات و دیدگاههای فقهی و مالکیتی، موضوعات و اشخاص مورد حمایت با توجه به انواع آثار و اشخاص قابل حمایت، به حقوق پدیدآورنده و انواع آن و نیز راههای حمایت و شرایط آن هم اشاره شده است. بخش دوم حق مؤلف را در کنوانسیونهای بین المللی با ذکر تاریخچه و نحوه انعقاد آنها مطرح می کند که در ضمن آن قراردادهای امریکایی و شرح مفاد و کنوانسیون برلن و ژنو (تجدید نظر شده در پاریس) و سازمان اداره کننده آنها نیز بیان شده است. در پایان این پایان نامه، ضمن نتیجه گیری از مباحث مطرح شده، قانون حق مؤلف ایران به نحو اجمالی با مقررات معاهدات بین المللی مقایسه شده است و دو استفتاء، متن قوانین ذیربط داخلی و مفاد دو کنوانسیون مورد اشاره نیز بدان ضمیمه شده است.

تحول حقوق مالکیت و مالکیت معنوی (علی صدارت و مهدی نزافی، انتشارات مرکز تحقیقات: تهران، ۱۳۵۰).

در این کتاب که حاوی سه بخش مجزا است، جنبه های مختلف مالکیت و تحول و دگرگونی آن و نتایج حاصل مطرح شده و آنگاه وضعیت مالکیت معنوی (فکری) در پنجاه سال گذشته بیان گردیده است. سپس اهداف اولین عهدنامه مالکیت صنعتی و اعضا و مقررات مربوط و آثار مورد حمایت، و اولین قانون ثبت اختراع و علامات در

حقوق پدیدآورنده اثر هنری (علی اکبر کوچکی پور، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی: تهران، ۱۳۷۰).

این اثر حاوی چهاربخش است. مقدمه به تاریخچه حمایت از حقوق پدیدآورنده در جهان و ایران اختصاص دارد. بخش اول شامل بررسی تجربیدی حقوق پدیدآورنده اثر هنری، نظریات مربوط به آن، شناسایی پدیدآورنده اثر هنری و معرفی اثر هنری است. بخش دوم به حمایت از حقوق و ضوابط و ملاکهای حمایت در ایران و کنوانسیونهای بین المللی و ذکر حقوق مادی فردی و اشتراکی و مدت و نحوه حمایت آن اشاره دارد که در آن استثنائات معمول نیز بیان شده است.

بخش سوم درباره مصونیت اثر است که علاوه بر آن، تشریفات حمایت و مقررات جزایی و تجاوزات و مسئولیتهای ناشی از آن هم ذکر شده است. در پایان رساله (بخش چهارم) نتایج حاصل مطرح شده و طرحی پیشنهادی برای حمایت از حقوق پدیدآورنده ارائه شده است.

حقوق مؤلف (دکتر آذر کیوان آذری، جزوه درسی، سال تحصیلی ۵۲-۱۳۵۲، دانشکده علوم ارتباطات اجتماعی).

در این اثر آموزشی، پس از مقدمه، تاریخچه، ماهیت، و ویژگیهای حق مؤلف و حضور آن در روابط بین المللی به طور مبسوط بررسی می شود و آنگاه در قسمت اول، تعریف اثر و مؤلف، ضابطه تشخیص آثار، قلمرو حمایت و انواع آثار ادبی و هنری و موسیقی بیان می شود و به طور مستقل به حقوق نگارش نامه و تولید اخبار و گزارشات اشاره می گردد. در قسمت دوم نیز حقوق فردی و اشتراکی مؤلف از لحاظ مالی و معنوی در زمان حیات و پس از آن مطرح شده است.

من جمله علائم و اسامی تجاری، طرحها و مدل‌های صنعتی و نیز رقابت نامشروع، اشاره شده است. مؤلف در بخش یکم مفاهیم کلی اختراع و ابداع، قابلیت امتیاز آنها مانند اصالت و تازگی و تقاضاها و تشریفات ثبت و حقوق مخترع و معاهده پروانه‌های ثبت اختراع را بر شمرده است و در بخش دوم وضعیت پذیرش و تازگی و مفهوم اختراع و نحوه ثبت، حقوق، امتیازات و نحوه بطلان و تأثیر قرارداد پاریس در مقررات داخل کشور را همراه چند نمونه از آرای محاکم داخلی بیان کرده است. در پایان نیز ضمن بیان نتایج، پیشنهادهایی ارائه شده است.

حقوق تجارت (جلد اول) (دکتر حسن ستوده تهرانی، تهران، ۱۳۴۵).

این کتاب مباحث مربوط به مالکیت تجاری و صنعتی را در ۷ فصل با ذکر کلیات و اشاره به معاهدات بین المللی بیان می‌کند و از مایه تجاری، سرقفلی و وضعیت آن در قوانین داخلی، اسامی و علائم تجاری و صنعتی سخن می‌گوید و تعاریف، خصوصیات، انواع و نحوه ثبت، طبقات کالاها و محصولات صنعتی و تجاری را نیز دربر دارد و آنگاه به نحوه اعتراض به ثبت علامات می‌پردازد. ذکر خصوصیات و تعاریف حق اختراع، نحوه

تقاضا و ثبت اختراع، اعتراض به حق اختراع، مزایای مقررات اتحادیه پاریس برای حمایت از مالکیت صنعتی، معرفی اشکال و ترسیمات صنعتی، رقابت مکارانه، انواع تقلید غیرمجاز از علائم تجاری و اختراعات از دیگر مطالب این نوشته است.

درباره قرارداد پاریس راجع به حقوق مالکیت صنعتی (محمود هرمز، عباس باقری، نورالدین

ایران مورد بررسی قرار گرفته است. مرجع ثبت اختراع، روش تعیین ارزش و اصالت و راههای تشویق مخترعان مطالب بعدی این کتاب است.

در پایان کتاب نیز کنوانسیون برلن برای حمایت آثار ادبی و هنری و مدت حمایت و قیود و شرایط و کشورهای عضو آن آورده شده و کنوانسیون جهانی حق مؤلف ژنو هم مورد اشاره قرار گرفته است. آخرین مبحث این کتاب درباره حمایت حق مؤلف در ایران است.

حق منع تقلید (بلنکو ه. وایت، ترجمه پروانته پاپازیان، پایان نامه دوره کارشناسی دانشکده حقوق، علوم سیاسی و اقتصادی: دانشگاه تهران، ۱۳۳۶).

موضوع این اثر که یازده فصل و یک مقدمه دارد، شناسایی موضوع حق تقلید، آثار مشمول آن، مالکیت حق منع تقلید و موارد تخطی و عدم تخطی، اقدامات قانونی، مقررات بین المللی، راههای جبران خسارات و معاملات مربوط به این حق است که در آن از حق منع تقلید طرحهای صنعتی و تجاوزات به عنوان آثار و حیل‌های آن نیز بحث شده است. در خاتمه این اثر به حق تکثیر آثار خصوصی و محرمانه اشاره شده است.

حق مخترع، مطالعه فصلی از مالکیت‌های فکری (دکتر نورالدین امامی، انتشارات سازمان چاپ دانشگاه تهران: ۱۳۵۰).

این کتاب با دو مقدمه و در دو بخش تنظیم شده است. در مبحث کلیات به پیدایش، تعریف و جهانی بودن حق اختراع و نیز به قرارداد پاریس برای حمایت از مالکیت صنعتی، سازمان اداره کننده، روابط و تکالیف ایران با آن و همچنین ماهیت و جایگاه مالکیت صنعتی و فصولی از آن

ششم: ترتیبات انتقال، قسمت هفتم نیز دربرگیرنده ترتیبات نهادی و مقررات پایانی است.

ترمینولوژی حقوق (دکتر محمدجعفر جعفری لنگرودی، تهران، ۱۳۷۲).

این اثر حاوی اصطلاحاتی است که در علم حقوق و یا شاخه‌های آن استعمال می‌شود و همچنین اصطلاحات معمول در فقه اسلامی و نیز برخی عبارات و اشارات لازم را نیز دربردارد. در این کتاب اصطلاحات مربوط به حقوق ادبی - هنری و صنعتی - تجاری با توضیحات مختصر و مفید گنجانده شده است و در مقابل اکثر اصطلاحات فارسی یا عربی، معادل فرانسوی آنها نیز به چشم می‌خورد.

«بحثی تطبیقی در ریشه‌های تاریخی حقوق تألیفی و حمایت حقوق صنعتی» (دکتر تقی لطفی؛ مجله کانون وکلا؛ س ۲۱، ش ۱۱۲، ۱۱۳ و ۱۱۴).

در این اثر سیر تاریخی حقوق تألیفی و اختراعی و رقابت تجاری در جهان در سه مرحله تحت عنوان دوران امتیازها، دوران حمایت قانونی، و دوران حمایت بین‌المللی شامل حمایت‌های دو جانبه، و حمایت بین‌المللی و جهانی مورد بررسی قرار گرفته است و با تفکیک حقوق تألیفی از حقوق اختراعی و رقابت تجاری، نحوه برخورد کشورهای اروپایی و آمریکایی با آنها مطرح شده است.

در این نوشتار معاهدات پاریس (برای مالکیت صنعتی)، برن با موارد تجدیدنظر آن، مونث ویدن و پان‌امریکن (برای حقوق تألیفی) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته و در خاتمه مؤسسه ماکس پلانک مونیخ و نقش علمی پرفسور اولمر در تبیین حقوق سازندگی فکری معرفی شده

امامی و جلیل مهدی‌پور، تهران، ۱۳۵۳).

این نوشته ضمن معرفی قرارداد پاریس - که در سال ۱۸۷۳ م. آغاز و در ۱۸۸۳ م. امضا شد و کنفرانسهای متعددی برای تکمیل مفاد و الحاق مواد اضافی به آن تشکیل گردید - به بیان اصول تأسیس شده و قواعد اصلی آن می‌پردازد و آنگاه به طور مشروح یکایک مواد آن را تفسیر و اشکالات اجرایی آن را در کشورمان بازگو می‌کند و در خلال بحث، ایرادهای به جایی را به نحوه ترجمه فارسی آن، عنوان می‌کند.

گات ۱۹۹۴: موافقتنامه راجع به جنبه‌های مرتبط با تجارت حقوق مالکیت معنوی (فکری) از جمله تجارت کالاهای تقلبی... (ترجمه و توزیع محدود از مؤسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی؛ تهران، ۱۳۷۳).

این اثر که بخشی از موافقتنامه‌های منعقد در گات ۱۹۹۴ (مذاکرات دور اروگوئه راجع به سیاست‌گذاری تجارت جهانی) را شامل می‌شود. در هفت قسمت به شرح ذیل تنظیم شده است:

قسمت اول: در مورد مقررات عمومی و اصول اساسی مالکیت معنوی؛ قسمت دوم: درباره استانداردهای مربوط به قابلیت دسترسی، حوزه شمول و کاربرد حقوق مالکیت معنوی یعنی حق کپی‌برداری و حقوق مرتبط با آن، علائم تجاری و جغرافیایی، طرحهای صنعتی، حق ثبت اختراع، طرحهای ساخت مدارهای یکپارچه، حفاظت از اطلاعات افشا نشده و کنترل رویه‌های ضد رقابتی در پروانه (لیسانس)های قراردادی؛ قسمت سوم: در مورد اجرای حقوق مالکیت معنوی؛ قسمت چهارم: در کسب و حفظ حقوق مالکیت معنوی و روشهای حاکم میان اعضا؛ قسمت پنجم: در جلوگیری از اختلافات و حل و فصل آنها؛ قسمت

است.

این مقاله، نویسنده به بیان حقوق معنوی پدید آورنده شامل حق انتشار، حق حرمت نام و عنوان و حق حرمت اثر پرداخته و از حق عدول یا استرداد در قانون فرانسه یاد کرده، خصوصیات حقوق مذکور را بیان کرده است. در بخش پنجم نیز ضمانتهای اجرایی قانون در حمایت از حقوق مؤلفان و مصنفان آورده شده است.

«کسب نظرات برخی از فقها، آیات عظام و یک حقوقدان پیرامون مالکیتهای فکری»؛ فصلنامه رهنمون؛ ش ۲ و ۳ (پاییز و زمستان ۷۱) صفحه ۱۹۱-۲۱۵.

این مقاله ابتدا همراه مقدمه‌ای تحت عنوان «حقوق مالکیتهای فکری» نوشته دکتر نورالدین امامی راجع به تاریخچه، ماهیت، شاخه‌ها و نیز جنبه‌های مالی و معنوی حقوق اسوالم فکری و معاهدات بین‌المللی و نیز قوانین داخلی ذیربط، با معرفی برخی مفاد مهم آنها، نکاتی را متذکر شده است و سپس پاسخها فتاوی هفت نفر از حضرات آیات را در جواب به پرسشی درباره چگونگی مشروعیت این حقوق بیان کرده است که مشتمل بر احکامی همچون «ظاهرأ شرعی»، «لازم الرعايه»، «اثبات نشده»، «عقلاتی»، «شرعی و قانونی» و «عقلانی شرعی» است. در پایان نیز مکاتبه استفساریه آقای علی لاریجانی وزیر سابق فرهنگ و ارشاد اسلامی از آیت الله یزدی رئیس قوه قضاییه درباره حق طبع درج شده است.

«حقوق معنوی پدید آورنده اثر» آذر کیوان آذری؛ نشریه دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران؛ ش ۲۲، س ۱۳۵۲.

این نوشته که در دو قسمت مجزا با عنوانهای سیر تاریخی و اجرا و مصادیق حق مؤلف، تنظیم و ارائه

تاریخچه حقوق مؤلف و مصنف در ایران و جهان (دکتر نصرت اله شیفته، کتاب آفتاب، ش؟ س؟).

این نوشته ابتدا تعریف مختصری از حقوق مذکور ارائه داده و ضمن بررسی این حقوق در ایران و نیز قانون داخلی و همچنین آیین نامه ثبت آثار مؤلفان و مصنفان و هنرمندان، مقررات عمومی تنظیم اظهارنامه ثبت اثر و مقررات اختصاصی تقاضای ثبت، مرجع ثبت و اقدامات ثبتی را بیان کرده است. آنگاه حقوق مؤلفان بیگانه در ایران و نیز نقش یونسکو در حمایت از این حقوق را مورد اشاره قرار داده و در خاتمه قراردادهای بین‌المللی راجع به حقوق مؤلفان و مصنفان، مانند قرارداد برن، بوئنوس آیرس و ژنو را مطرح کرده است.

«مالکیت ادبی و هنری و بررسی قانون حمایت حقوق مؤلفان و مصنفان و هنرمندان» (دکتر سید حسین صفایی)؛ نشریه دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران؛ ش ۷، س ۱۳۵۰.

در این مقاله ضمن بررسی قانون ایران و تطبیق آن با قانون فرانسه در بخش اول، ماهیت حق پدید آورنده اثر ادبی و هنری و نظریات مربوط ارائه شده و انتقادات مربوط نیز مطرح شده است. در بخش دوم نیز اثرهای حمایت شده و چگونگی اصالت آنها و آثار فرعی مترتب بر آنها بیان شده است. در بخش سوم، به حقوق مادی پدید آورنده مانند حق نشر، تکثیر، ترجمه، اقتباس، تلخیص، تبدیل، عرضه، اجراء، استفاده از پاداش و جایزه و نیز حق تعقیب در قانون فرانسه و همچنین شرط حمایت از حقوق مذکور و خصوصیات آنها اشاره شده است. در بخش چهارم

مربوط به حق مؤلف دربارهٔ برنامه‌های رادیویی آثار مختلف، و دارندگان حقوق مربوط به این آثار، استفادهٔ مؤلف از حق که در نتیجهٔ اجرای رادیویی اثرش به او تعلق می‌گیرد نیز حق که به واسطهٔ پخش رادیویی اثرش یا ضبط آن در یک صفحه تجاری (دیسکت یا صفحهٔ گرام) به او تعلق می‌یابد، می‌پردازد.

در قسمت سوم، به شیوهٔ پخش برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی در مورد آثار ناشی از حقوق مؤلف، و فرق بین استفاده از صحنه‌ها و فیلمهای تجاری به وسیله رادیو و تلویزیون اختصاص دارد و اینکه آیا اجازه پخش رادیویی، شامل پخش تلویزیونی هم می‌شود یا نه.

«حقوق تطبیقی و بنیادکاری در قلمرو حقوق تألیفی و حمایت حقوق صنعتی»، سخنرانی پرفسور آلتر ترجمهٔ دکتر تقی لطفی؛ کانون وکلا؛ ص ۳، ش ۱۰۹، ص ۲۵.۹، و شمارهٔ ۱۱۰، ص ۱۹.۹ و ش ۱۱۱، ص ۱۳۴۷.

«بحث تطبیقی در ریشه‌های تاریخی حقوق تألیفی و حمایت حقوق صنعتی» نوشتهٔ دکتر تقی لطفی؛ کانون وکلا؛ ص ۲۱، ش ۱۱۲، ص ۹۷-۱۱۶ و ش ۱۱۳، ص ۱۱۰-۱۴۲، و ش ۱۱۴، ص ۱۲۶-۱۸۲، ص ۱۳۴۸.

این سلسلهٔ مقالات، پیشینهٔ تاریخی بحث را در سه دورهٔ (۱) امتیازها برای آثار تألیفی، اختراعی، نوآوری و رقابت تجاری به نحوی تطبیقی با کشورهای مختلف، (۲) دورهٔ حمایت قانونی بر همان سبک و سیاق دوره اول، (۳) دورهٔ حمایت بین المللی دو جانبه، چند جانبه و جهانی مطرح کرده است و آنگاه موافقتنامه‌های انجام شده در

شده است، ابتدا طی مقدمه‌ای این حق در قانون ایران را مورد اشاره قرار داده و آنگاه به سابقهٔ تاریخی آن در عهد باستان، قرون وسطی و عصر جدید پرداخته و معتقد است عواملی همچون اختراع صنعت چاپ، جنبش اصلاح مذهب، تجدد (رنسانس) و تحولات عقیدتی و رفتاری مردم در قرون هجدهم و نوزدهم در قانونمند شدن آن مؤثر واقع شده‌اند و در انتهای مقاله نیز نتیجه می‌گیرد که وجود و نضج این حقوق در گرو شرایط نظری، اجتماعی و اقتصادی جامعه است.

«حقوق مؤلف - رادیو تلویزیون»، ترجمه دکتر محسن فرشاد؛ نشریه موسسهٔ حقوق تطبیقی دانشگاه تهران؛ ش ۲، پاییز و زمستان ۱۳۵۷، ص ۴۶ - ۷۰ و ۵۸-۶۳.

این نوشته در سه قسمت تنظیم شده است. قسمت اول طی فصل اول نظریه‌های اساسی راجع به حق مؤلف همچون نظریهٔ حمایت از مؤلف به عنوان پدید آورنده، نظریهٔ حمایت واقعی از اثر و ماهیت حقوقی آن را معرفی کرده است.

در فصل دوم این قسمت فرق بین اثر فکری و مال مادی - که اثر فکری در قالب آن بیان می‌شود - و اصل حمایت کلیه آثار فکری و نیز حمایت از آفریده‌های هنرمندان، هنرپیشگان و مجریان بیان شده است. در فصل سوم، نویسنده، دارندگان حق را بیان کرده، تمایز بین عنوان مؤلف و عنوان دارندهٔ حق و نیز دارندگان حق در آثار ترکیبی، جمعی، و خلقتی همکارانه (آثار مشترک) را خاطر نشان می‌کند. در فصل چهارم به محتوای این حق با ذکر تمایز بین حق معنوی و مادی اشاره می‌شود و در فصل پنجم، قراردادهای سفارش تهیه اثر و بهره‌برداری از حقوق مالی بیان می‌گردد.

قسمت دوم، نویسنده به اصل اجرای مقررات این باره را برشمرد، معرفی می‌کند، و ضمن اینکه

اخبار نیز یاد شده است.

مطابق عقیده مؤلف، حقوق نشر و تألیف و حقوق امتیازات خبری دولتی، مشروع و قابل مبادله‌اند و می‌توان در مقابل آنها عوضی دریافت کرد. همچنین هر دو نوع سرقتی قابل اعمال از سوی مالک اولیه و مستاجر ملک با رعایت شرایط مربوط، مشروع و بلااشکال محسوب شده است.

الوسیط فی شرح القانون المدنی (دکتر عبدالرزاق السنهوری، قاهره، ۱۹۶۷ م).

در این کتاب که دوره‌ای ۱۰ جلدی است، در قسمت دوم مجلد هشتم به مالکیت اشیای غیرمادی و حقوق مربوط به آنها اشاره شده است و با ذکر مقدمه‌ای کلی، تاریخچه حمایت از آنها در جهان بیان شده و آنگاه نحوه حمایت از آنها در قوانین کشور مصر بازگو شده است.

بخش اول که راجع به حق مؤلف (مالکیت ادبی و هنری) است، شامل آثار علمی، ادبی، هنری و موسیقی مورد حمایت، مؤلفان فردی و جمعی - با نام آشکار و مستعار - حقوق مالی و معنوی مؤلف در حال حیات و بعد از آن، مدت حمایت و راههای حمایت مدنی و جزایی می‌شود.

در بخش دوم، حقوق نامه‌نگاری مشتمل بر حق مالکیت مادی نامه، حق اسرار مندرج در آن، حق تألیف نامه و حق استناد به آن از جنبه قضایی و مالی و نیز جنبه‌های مختلف حق مخترع (مالکیت صنعتی)، مانند لزوم حمایت، شروط پذیرش، راههای حمایت مخترع و همچنین حقوق صاحبان طرحها و مدل‌های صنعتی و علامات و نشانهای تجاری در قوانین داخلی مصر مورد گفتگو قرار گرفته است.

به وضعیت این حقوق در کشورهای اروپای خاوری (نظام سوسیالیستی) می‌پردازد. در پایان، به تحولات جدید حقوقی نیز اشاره می‌کند و پس از آن به معرفی مؤسسه حقوقی مارکس پلانک مونیخ و تفسیر سخنرانی یکی از صاحب‌نظران و مدافعان این حقوق به نام پرفسور اویگن آلمر می‌پردازد.

۲. منابع عربی

حق الابتکار فی الفقه الاسلامی المقارن (دکتر فتحی الدربنی، مؤسسه الرسالة بیروت: ۱۳۹۹ هـ ق / ۱۹۷۹ م).

این کتاب با مقدمه‌ای راجع به مفهوم و ماهیت ابتکار ذهنی و ادبی آغاز می‌شود و آنگاه صفات مالی آنها از نظرگاه فقهی اهل سنت مرور می‌شود. پرداختن به منشأ و چگونگی مشروعیت حق مؤلف در مذاهب چهارگانه اهل سنت و معیاری که در قراردادهای بهره‌برداری از آثار را محدود می‌کند و نیز چگونگی آنها از اهم مباحث این کتاب است. در این نوشته حق ناشر و حق بهره‌برداری، و محدودیت مدت بهره‌برداری ورثه بیان شده و در خاتمه آن، عین آرا و نظریات فقهی و حقوقی صاحب‌نظران درباره حقوق طبع، تألیف، نشر، توزیع و ترجمه آورده شده است.

المسائل المستحدثة (آیت الله محمدصادق حسینی روحانی، چاپ سوم، انتشارات مدرسه امام صادق (ع): قم، ۱۳۹۸ هـ ق).

در این کتاب علاوه بر سایر مباحث فقهی از احکام مربوط به سرقتی، حق تألیف، و حق امتیاز نشر